

Gemeenteraad van Hengelo
Postbus 18
7550AA Hengelo

Gemeente Hengelo

Postbus 18
7550 AA Hengelo

Onderwerp

Initiatiefvoorstel Maai- en
Zaaibeleid

Zaaknummer

3074472

Uw kenmerk**Datum**

16 juni 2020

Geachte leden van de gemeenteraad,

Op 18 mei heeft het college van B en W het initiatiefvoorstel 'Maai- en Zaaibeleid' ontvangen. Het initiatiefvoorstel is ingediend door SP-raadslid Marie-José Huis in 't Veld.

In het voortraject van het initiatiefvoorstel is gevraagd om ambtelijke bijstand. Deze is geleverd door twee groendeskundigen en een kostendeskundige van de afdeling WGW.

Het initiatiefvoorstel

Het initiatiefvoorstel bestaat uit drie delen: een pilot inzaaien van vijf bermen met een bloemenrijk zaadmengsel, het invoeren van ecologisch maaibeheer in alle bermen in Hengelo, en in een latere fase het inzaaien van akkerranden in het agrarisch gebied. Het beoogde doel is het bevorderen van biodiversiteit en het verhogen van de esthetische waarde van de bermen.

Beleid

In het door uw raad vastgestelde Groenplan Hengelo wordt het belang van biodiversiteit benadrukt en als volgt verwoord (par. 3.1.): "Het samenhangende systeem van natuureenheden en verbindingen is essentieel voor de biodiversiteit (soortenrijkdom)". En in hoofdstuk 7: "Extensivering van het beheer van bermen en graslanden: veel stroken en terreinen lenen zich voor een extensief grasbeheer (...). Het resultaat is dat er kruidenrijke graslanden ontstaan".

Huidig maaibeheer

Het huidige beheer van bermen en graslanden wordt in Hengelo op verschillende manieren gevoerd. De meeste bermen en graslanden worden nu nog intensief gemaaid (gemiddeld 26x per jaar), waarbij het maaisel blijft liggen. Deze bermen en graslanden worden aangeduid als 'kort gras' of 'gazon'.

Daarnaast vindt in veel bermen en graslanden al een extensief beheer plaats van één tot tweemaal per jaar maaien met afvoer van het maaisel. Deze bermen en graslanden worden aangeduid als 'extensief' of 'kruidenrijk grasland'.

De methode van extensief maaien met opruimen van het maaisel zorgt voor verschraling van de bodem, omdat immers het organisch materiaal wordt afgevoerd. Als gevolg van de verschraling neemt het aandeel grassen af en kunnen zich meer (bloeiende) kruiden vestigen, die van nature thuishoren op de betreffende locatie (bodem, vochtigheidsgraad, licht, etc). Dit betekent meer biodiversiteit. Daar waar dit extensieve beheer in Hengelo nu enkele jaren wordt gevoerd, zijn al mooie voorbeelden te zien.

Vermeld altijd het zaaknummer als u contact opneemt met de gemeente.

Bezoekadres

Burgemeester van der
Dussenplein 1

E-mailadres

gemeente@hengelo.nl

Telefoonnummer

14-074

Beslispunten

Het initiatiefvoorstel omvat voor de raad de volgende vijf beslispunten:

1. In het najaar 2020 over te gaan tot de pilot om vijf (in het voorstel genoemde) bermen in te zaaien met een zaadmengsel ter bevordering van de biodiversiteit en de andere doelen zoals in het voorstel omschreven.
2. In het najaar 2020 over te gaan tot het ecologisch maaien van de genoemde vijf bermen, ten behoeve van de pilot zaaien.
3. In het najaar 2021 over te gaan tot het structureel ecologisch maaien van alle gemeentelijke bermen in Hengelo.
4. Hiermee af te wijken van het bestaande maaibeleid van intensief maaien en extensief maaien.
5. De kosten van de pilot zaaien, zijnde € 6400, te dekken uit de opbrengsten die ontstaan het ecologisch maaien.

Hieronder gaan wij in op genoemde punten die ter besluitvorming aan uw raad worden voorgelegd.

Punt 1 en 2: Inzaaien

In principe worden de bermen en graslanden in Hengelo niet ingezaaid. De soortenrijkdom wordt geleidelijk bereikt door het verschrallingsbeheer (maaïen met afvoer), zoals hierboven beschreven. Dit proces heeft zijn tijd nodig.

Het voordeel van inzaaien kan zijn, dat het bloemrijke resultaat eerder zichtbaar is. Veel bewoners vinden de kort gemaaide bermen 'netter' dan de extensief beheerde bermen. Het kan soms enkele jaren duren voordat door verschrallingsbeheer een kruidenrijk (en dus bloemrijk) resultaat zichtbaar wordt. Het versnellen van dit proces door in te zaaien kan helpen om het draagvlak voor extensief maaibeheer bij de bewoners te vergroten.

Tegenover dit voordeel staan risico's van inzaaien:

- Door het inzaaien kunnen soorten die zich van nature zouden ontwikkelen worden verdrongen. Dat geldt dan ook weer voor de insecten, vlinders, vogels en kleine zoogdieren die hier volgens de natuurlijke orde thuishoren;
- Door het afvoeren van de bovenlaag wordt autochtoon genetisch materiaal (zaden van natuurlijk aanwezige soorten) afgevoerd;
- De soorten die zich niet thuis voelen zullen na één of enkele jaren verdwijnen, zodat je opnieuw moet zaaien.

Om eerder het beoogde beeld te bereiken kan inzaaien, zoals in het initiatiefvoorstel wordt voorgesteld, een keuze zijn. Daarbij gelden wat ons betreft wel twee belangrijke voorwaarden:

- Wanneer wordt gekozen voor inzaaien, is het van belang dat lokale, gebiedseigen zaadmengsels worden toegepast, om het ecologische evenwicht zo min mogelijk te verstoren.
- In vergraste bermen is het noodzakelijk om eerst de bovenlaag te verwijderen, omdat de ontkiemende zaden anders snel overwoekerd raken door de grassen en het effect van het inzaaien minimaal zal zijn.

Zaadmengsel

Het zaadmengsel zoals ten behoeve van de kostenraming is opgenomen in bijlage 5 van het initiatiefvoorstel, is een zogeheten akkerbloemenmengsel. Het zijn de soorten die in het verleden spontaan tussen het graan op de akkers verschenen, toen er nog niet zo zwaar bemest werd en/of

Vermeld altijd het zaaknummer als u contact opneemt met de gemeente.

met bestrijdingsmiddelen werd gewerkt. De bermen in Hengelo hebben echter het karakter van grasland. Landschappelijk en ecologisch gezien is het af te raden om daar akkerbloemen te zaaien. Wanneer wordt gekozen voor inzaaien van bermen, is het aan te raden te kiezen voor kruidenmengsels van de graslanden. De kosten hiervoor zijn door de ambtelijke organisatie aangeleverd en in bijlage 4 van het initiatiefvoorstel weergegeven.

Bovenlaag verwijderen

In het initiatiefvoorstel is ervoor gekozen om voor het inzaaien van de pilot-bermen de vergraste bovenlaag niet te verwijderen, omdat de kosten dan erg hoog worden. De kosten voor verwijderen van de bovenlaag zijn aangeleverd door de ambtelijke organisatie (bijlage 4 initiatiefvoorstel). Wij hebben echter weinig vertrouwen in een bevredigend resultaat van de pilot als deze grondbewerking niet eerst plaatsvindt. Wij baseren deze stellingname op ervaringen van andere gemeenten en op adviezen van onder andere de Cruydt Hoeck.

Een pilot die voorziet in het inzaaien van vijf bermen zonder afgraven achten wij derhalve niet erg verstandig. Wel zouden wij, als uw raad de proef op de som wil nemen, bereid zijn om echt uit te sluiten dat de voorgestelde methode niet werkt en één berm op deze manier in te zaaien. De kosten daarvan zijn wat ons betreft dan maximaal € 2.500,-. Die kunnen we eventueel dekken uit de begrotingspost 'kleine opties nieuw beleid'.

Punt 3 en 4: Ecologisch maaien

Ecologisch maaien is een vorm van extensief maaien (extensief = één- tot tweemaal per jaar), maar gaat nog een stapje verder dan de huidige werkwijze. Tot nu toe vindt het extensieve maaibeheer plaats volgens vaste bestekken, volgens vaste routes en op min of meer vaste tijdstippen. Daarbij wordt een zogeheten maai-zuigcombinatie gebruikt. Het gras wordt gemaaid en in dezelfde ronde afgezogen.

'Ecologisch maaien' verschilt hiervan op twee belangrijke punten:

- Bij ecologisch maaien wordt het maaisel niet meteen afgezogen, maar blijft het een tijdje liggen voordat het wordt afgevoerd. Maaien en afvoeren vindt dus plaats in twee rondes in plaats van één. Het laten liggen heeft als voordeel dat de zaden van de kruiden meer gelegenheid krijgen om eruit te vallen. Kleine diertjes en insecten kunnen een heenkomen zoeken. Daarnaast verliest het maaisel gewicht omdat het indroogt, waardoor afvoeren en storten minder kosten met zich meebrengen.
- Bij ecologisch maaien is het maaitijdstip niet afhankelijk van vaste rondes, maar van het moment waarop belangrijke soorten in de aanwezige vegetatie zijn uitgebloeid en zaad hebben gezet. Dat kan op twee manieren worden bepaald: door jaarlijks schouwen en reageren op de situaties ter plaatse, of door de bermen in te delen in typen (afhankelijk van o.a. voedselrijkdom en aan de hand van inventarisatie van soorten) en daarop de routes te bepalen. In het laatste geval moeten de ontwikkelingen gemonitord worden, omdat door het verschrallingsbeheer de soortenrijkdom gaat toenemen, met verschuivingen in de gewenste maaiperiode tot gevolg.

Uitbreiding areaal 'extensief' in voorbereiding

Ambtelijk wordt momenteel al een tijd gewerkt aan de voorbereiding van een voorstel voor uitbreiding van het areaal 'extensief', dus omvorming van gazon naar kruidenrijk grasland, daar waar mogelijk (rekening houdend met factoren als verkeersveiligheid, speelvelden, bereikbaarheid voor machines i.v.m. bomen, etc). De voorstellen worden op kaart gezet. Het gaat daarbij om bermen én daartoe geschikte graslanden.

Vermeld altijd het zaaknummer als u contact opneemt met de gemeente.

Bezoekadres

Burgemeester van der
Dussenplein 1

E-mailadres

gemeente@hengelo.nl

Telefoonnummer

14-074

Zonder in detail vooruit te lopen op het voorstel, dat wij van plan zijn in het najaar aan uw raad voor te leggen, wordt ingezet op een (eventueel stapsgewijze) overgang van het tot nu toe gevoerde extensieve maaibeheer (volgens vaste bestekken) naar ecologisch maaibeheer (afhankelijk van periodes van bloei en zaadzetting, waarbij het maaisel niet meteen wordt afgezogen maar eerst blijft liggen alvorens af te voeren). Het initiatiefvoorstel neemt wat ons betreft een te groot voorschot op de discussie die wij nog met uw raad willen voeren, qua tempo en consequenties:

- Menskracht: Er is meer menskracht nodig voor het schouwen en monitoren voor bepalen van de juiste maaitijdstippen voor ecologisch beheer.
- Materieel: De huidige maai-zuigcombinaties zijn nog operationeel. Geleidelijk vervangen door materieel geschikt voor ecologisch maaien, gecombineerd met externe inhuur. Het machinepark van Gildebor/SWB is nu nog ingericht op extensief maaien met de maai-zuigcombinatie. Voor maaien, laten liggen en later afvoeren is ander materieel nodig, hetgeen ook de nodige investeringen vergt waar Gildebor zich op moet kunnen voorbereiden.

N.B. Het huidige extensieve maaibeheer leidt nu al tot verschraling van de bodem en toename van soortenrijkdom. Als overgangsfase naar ecologisch maaien is dit een goede methode. Het onverkort invoeren van ecologisch maaien per 2021 is ons inziens nog niet voldoende doordacht.

Advies

Wij adviseren de raad als volgt op de vijf genoemde beslispunten:

1. Pilot vijf bermen.
Gezien de kosten en slagingskansen voor inzaaien, wordt geadviseerd om niet direct alle vijf genoemde bermen in te zaaien met een bloemrijk zaadmengsel op de wijze zoals voorgesteld in het initiatiefvoorstel.
In het initiatiefvoorstel wordt nadrukkelijk uitgegaan van een lichte grondbewerking, dus niet van het verwijderen van de vergraste bovenlaag (zoals ambtelijk geadviseerd), gezien de kosten die laatstgenoemde bewerking met zich meebrengt.
Een 'pilot light', als uw raad toch 'de proef op de som wil nemen' kan bekostigd worden uit het budget 'Kleine opties nieuw beleid'. Een geschikte locatie is een deel van de F35 (deze wordt in het initiatiefvoorstel ook genoemd), vanaf de Kuipersdijk / Laan van Driene tot aan de Pruisische Veldweg. In de bijlage bij deze brief vindt u hiervoor een opgave van de kosten.
2. Ecologisch maaien van de pilot-berm. Wanneer de pilot-berm is ingezaaid, kan deze uit de reguliere maaibestekken worden gehaald, en volgens ecologische principes worden gemaaid. Dit betekent dat zaadzetting van representatieve soorten wordt afgewacht alvorens te maaien. Het maaisel blijft dan enkele dagen tot een week liggen alvorens met een opraapwagen door een aannemer te worden afgevoerd. Indien uw raad tot een pilot besluit, zal dit op die wijze worden uitgevoerd.
3. Structureel ecologisch maaien van alle bermen vanaf 2021. Wij herkennen ons in de doelstelling, de biodiversiteit en de belevingswaarde van bermen te verhogen. De raad wordt geadviseerd deze discussie over het bermbeheer in de volle breedte te voeren wanneer in het najaar het voorstel over uitbreiding van het areaal 'extensief' aan de orde komt. Zie hierboven onder het kopje 'Uitbreiding areaal extensief in voorbereiding'. Wij vinden het tijdspad nu te ambitieus, gelet op de (financiële) consequenties.
4. Afwijken bestaand maaibeheer. Het voorstel 'uitbreiding extensief' dat in het najaar aan de raad wordt voorgelegd behelst niet alleen een uitbreiding van het areaal intensief naar

Vermeld altijd het zaaknummer als u contact opneemt met de gemeente.

Bezoekadres

Burgemeester van der
Dussenplein 1

E-mailadres

gemeente@hengelo.nl

Telefoonnummer

14-074

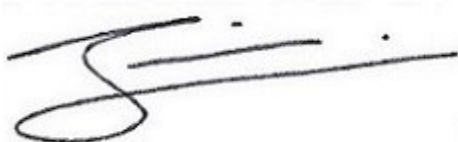
extensief, maar tevens een geleidelijke overgang naar een ecologisch maairegiem. Wij stellen voor het gesprek daarover in de volle breedte te voeren.

5. Zie advies 1, 3 en 4. Over de hoogte van de terug te verdienen bedragen door het verlagen van de maaifrequentie kunnen wij nog geen definitieve uitspraken doen. Er zullen ook investeringen moeten worden gedaan (zie onder 'ecologisch maaien').

Gelet op het onderwerp 'ecologisch bermbeheer' en de wijze waarop uw raad hierin is geïnteresseerd, stellen wij u voor om het voorstel voor uitbreiding van het extensief te maaien areaal, dat ambtelijk in voorbereiding is, af te wachten, zodat dit in bredere context besproken kan worden en kan worden meegewogen in uw besluitvorming. Daarbij geven wij uw raad in overweging om het onderwerp, gezien het feit dat hiervoor ook veel belangstelling bestaat in de samenleving, te agenderen voor een beeldvormende politieke markt.

De bijlage genoemd onder het advies inzake punt 1. vindt u onderaan deze brief.

Met vriendelijke groet,
Burgemeester en wethouders van Hengelo,
de secretaris, de burgemeester,

De heer J. Eshuis

De heer S.W.J.G Schelberg

Vermeld altijd het zaaknummer als u contact opneemt met de gemeente.

Bladnummer
6

Zaaknummer **Uw kenmerk**
3074472

BIJLAGE

Indicatie kosten pilot inzaaien deel F35 Kuipersdijk – Pruisische Veldweg

tweezijdig, voor zover gemeenteground (deel langs spoor is van ProRail),
met lichte grondbewerking volgens initiatiefvoorstel:

Oppervlakte totaal: 2.553 m².

Kosten lichte grondbewerking en inzaaien van deze bermen met een lokaal, gebiedseigen
zaadmengsel van de graslanden:

Werkzaamheden

kosten per 1000 m²

Frezen bovengrond	€ 141,70
Inzaaien	€ 21,30
Zaadmengsel Cruydt Hoeck bloemrijk (G1)	€ 840,--

	€1.003,- / 1000 m ²

Totaal voor 2.553 m²: € 2.560,-

N.B. Dit is excl. te treffen verkeersmaatregelen en excl. voorafgaande Flora- en Faunascan (Zorgvuldig handelen Wet Natuurbescherming).

Vermeld altijd het zaaknummer als u contact opneemt met de gemeente.

Bezoekadres
Burgemeester van der
Dussenplein 1

E-mailadres
gemeente@hengelo.nl
Telefoonnummer
14-074